

Ernst Wiechert

Przodkowie Ernsta Wiecherta byli prawdopodobnie osadnikami niemieckimi przybyłymi do Prus Wschodnich. Drzewo genealogiczne jego rodziny na przestrzeni wieków wzbogaciło się o korzenie polskie, litewskie i być może francuskie .(1) Pochodził z tradycyjnej rodziny leśniczych. Dziadek ze strony ojca, którego nie pamiętał, pełnił funkcję leśnika w Puszczy Piskiej. Natomiast dziadek ze strony matki był właścicielem gospody w Krutyń. Ojciec pisarza, Emil Martin, po odbyciu służby wojskowej w strzelcach, po rocznym pobycie w Alzacji powrócił do Puszczy Piskiej, do Krutyń (2). Tu poznał swą przyszłą żonę Henriettę. Po ślubie podjął pracę gajowego w północnej części Prus Wschodnich (tzw. części litewskiej). Tam urodził się najstarszy syn Wiechertów. W 1887 r. Emil Martin Wiechert otrzymał awans na stanowisko leśniczego w Piersławku (do 1945 r. Kleinort) koło Piecek. Tu 18 maja 1887 r. na świat przyszedł Ernst, a trzy lata później 3 marca 1890 r. - najmłodszy syn Wiechertów - Paul (3). Młodszy brat pisarza zmarł 18 lutego 1895 r. na dyfteryt (wg innych źródeł - na szkarlatynę), co dla niego było wielkim wstrząsem psychicznym. (4)

Dzieciństwo i wczesną młodość E. Wiechert spędził w Puszczy Piskiej, nie tylko w leśniczówce Piersławek i okolicznych lasach. Bywał we wsi Krutyń. Jego mazurskie strony ojczyste to także leśniczówki Strzałowo i Lisunie, jeziora Wągiel oraz Mały i Wielki Majcz. Świat ten zasadniczo ukształtował przyszłego pisarza, co możemy odszukać w prawie całej jego twórczości, a szczególnie świadectwa przywiązania do krainy dzieciństwa i młodości. W 1898 r., czyli w wieku 11 lat, Ernst z woli ojca rozpoczął naukę w królewieckim gimnazjum (w tzw. Burgschule). Przeprowadzkę z rodzinnej leśniczówki do Królewca bardzo przeżył, bowiem musiał opuścić swój raj dziecinny. Będąc w gimnazjum przeżywał chwile załamania. Bywały momenty, że zamierzał porzucić szkołę i podobnie jak ojciec zostać leśniczym. Ferie każdorazowo spędzał jednak w domu, aż do chwili, gdy ojciec w 1907 r. uległ wypadkowi. Z tego powodu nie mógł już wykonywać zawodu leśniczego. Jego rodzice zmuszeni byli do opuszczenia leśniczówki. Podczas wakacji często spotykał się z brodatymi staroobrzędowcami zamieszkującymi okolice Wojnowa.

Już w szkole podjął pierwsze próby literackie (5). W 1905 r. E. Wiechert zdał egzamin maturalny. Po ukończeniu gimnazjum podjął studia na uniwersytecie w Królewcu, zwanym Albertyną. Studiował przyrodoznawstwo, filozofię, filologię germańską i angielską. Po egzaminie państwowym w 1911 r. podjął pracę jako nauczyciel w królewieckim gimnazjum. W tym samym roku rodzice pisarza przenieśli się do kurortu Granz nad Bałtykiem . W 1912 r. w wyniku rozstroju nerwowego samobójstwo popełniła jego matka, która przez całe życie była kobietą chorowitą i połowę swego życia spędziła w szpitalach i sanatoriach. Po jej śmierci ojciec pisarza powrócił do Piersławka. W 1912 r., czyli w drugim roku pracy w szkolnictwie, E. Wiechert ożenił się. Po wybuchu pierwszej wojny światowej jako ochotnik zgłosił się do wojska. Brał udział w bitwie pod Verdun. Wyruszając na front napisał pierwszą powieść pt. „Ucieczka” („Die Flucht”) wydaną w 1916 r. Podpisał ją pseudonimem Ernst Barany Bjell (7).

Po wojnie pracował dalej jako nauczyciel. W tym samym czasie napisał 4

powieści: „Wilkołak” („Die Totenwolf”), w 1924 r.; „Niebiańskie wzloty” („Die blauen Schwingen”), 1925 r.; „Sługa Boży Andreas Nyland” („Der Knecht Gottes Andreas Nyland”), 1926 r. i „Mała pasja” („Die kleine Passion”), 1929 r. Ponadto powstały wówczas nowele, opowiadania i wiersze, które drukował w czasopiśmie wydawanych w Królewcu i Berlinie (8).

W 1917 r. zmarł tuż po urodzeniu synek pisarza - Emil Edgar. 25 września 1929 r. jego żona popełniła samobójstwo, co w Królewcu wywołało duży rozgłos, bowiem pochodziła z wschodnioporuskiej elity towarzyskiej,(9) . W 1930 r. E. Wiechert wyjechał z Prus Wschodnich i osiedlił się w Berlinie. Podjął pracę w Gimnazjum im. Cesarzowej Augusty. W 1931 r. opublikował powieść „Każdy” („Jeder mann”), wyróżnioną nagrodą Schünemanna. Rok później pojawiła się powieść „Służąca Jürgena Daskocila” („Die Magd des Jürgen Daskocil”). 22 grudnia 1932 r. poślubił Paulę Marię Junker, którą znał od 1927 r. Po zakończeniu roku szkolnego w 1933 r. Wiechertowie wyjechali z Berlina, osiedlając się w Ambach nad jeziorem Starnberger w Bawarii. W 1936 r. przenieśli się do Hof Gagert koło Wofratshausen, gdzie mieszkali do 1948 r. Pobyt w Bawarii był najbardziej płodnym okresem w jego twórczości literackiej. W pierwszych latach pobytu na południu Niemiec powstały następujące utwory: „Pani Majorowa” („Die Majorin”), 1934 r.; „Nowela pasterska” („Hirtennovelle”), 1935 r.; „Proste życie” („Das einfache Leben”), 1939 r.

W 1937 r. E. Wiechert ostatni raz odwiedził Piersławek, tuż przed śmiercią ojca (10). W latach 1933-1938 pisarz dużo podróżował po kraju i Europie, biorąc udział w spotkaniach autorskich, podczas których wyrażał dezaprobatę wobec sytuacji politycznej w Niemczech. Działania te ściągnęły na niego prześladowania. 6 maja 1938 r. został aresztowany przez gestapo i następnie skazany na pobyt w obozie koncentracyjnym w Buchenwaldzie, z którego wyszedł 30 sierpnia tegoż roku i powrócił do posiadłości Hof Gagert. Pod nadzorem gestapo pozostał jednak do 1945 r. Trzy miesiące po opuszczeniu obozu, 27 października 1939 r. E. Wiechert wziął udział w Zjeździe Pisarzy III Rzeszy, co po zakończeniu wojny zostało wykorzystane przeciwko niemu.

W 1941 r. ukończył pierwszy tom powieści „Dzieci Jerominów” („Jerominkinder”), ale wydawcy nie chcieli ryzykować jej wydania. Potem pisarz zaczął tworzyć bajki, w sumie 40 utworów, z czego 35 bajek ma akcję umiejscowioną na Mazurach. W 1947 r. ukazała się dwutomowa powieść „Dzieci Jerominów”, która jest epepeją Puszczy Piskiej, a jej akcja rozgrywa się w Sowirogu koło Pizsa. Po wojnie ukazały się ponadto: „Las umarłych” („Der Totenwald”), 1946; „Baśnie” („Märchen”) - 2 tomy, 1946 r. i „Missa sine nomine”, 1950 r.

Od 27 grudnia 1947 r. do 20 lutego 1948 r. E. Wiechert odbył czwartą podróż po Szwajcarii i chyba wtedy podjął decyzję osiedlenia się w tym kraju, po tym jak rozczarował się rzeczywistością powojenną w Niemczech. W 1949 r. Pisarz przebywał w Stanach Zjednoczonych, m.in. w Kalifornii, prowadząc głównie wykłady na uniwersytecie w Berkeley. W tym samym roku podróżował po Holandii i Austrii.

31 marca 1950 r. został zabrany do kliniki neurochirurgicznej w Zurychu, w której przebywał do 1 maja. 4 kwietnia „Südkurier” podał wiadomość o ciężkiej chorobie pisarza. Ponieważ stan jego zdrowia nie poprawiał się, powrócił do rezydencji w Rütihof. Zmarł 24 sierpnia 1950 r. i został pochowany na cmentarzu

Stäfa nad Jeziorem Zurychskim.

Po śmierci pisarza została wydana ostatnia jego powieść pt. „Egzotyczność” („Der Exote”) i „Zapiski numeru 7188. Notatki codzienne i listy” („Häftling Nr. 7188. Tagesnotizen und Briefe”). Ernst Wiechert tworzył przez 37 lat i opublikował 13 powieści, około 50 nowel i opowiadań, 40 bajek, 4 sztuki teatralne, 3 tomy wspomnień i 6 publicznych przemówień. Po śmierci pisarza opublikowano również jego listy i wiersze.

Ryszard Wojciech Pawlicki

1. Więcej informacji dotyczących rodu Wiechertów można odszukać w autobiograficznej książce pt. "Lasy i ludzie". Młodość, napisanej w 1936 r., a wydanej w Polsce w 1976 i 1983 r. W książce tej pisarz przywołuje wspomnienia z lat 1890-1910, czyli z mazurskiego okresu życia.
2. Na zabytkowym cmentarzu ewangelickim w Krutyńi, odrestaurowanym na początku lat 90. przez tamtejsze Stowarzyszenie Mazurskie, członków Stowarzyszenia Miłośników Twórczości Ernsta Wiecherta i dyrekcję Mazurskiego Parku Krajoznawczego, zachował się grób babci (Andreae) i dziadka pisarza. Żeliwne krzyże nagrobne przetrwały dzięki opiece Tadeusza Willana (obecnie redaktora naczelnego miesięcznika mniejszości niemieckiej "Masurische Storchepost", który przechowywał je po wojnie w piwnicy swojego domu).
3. Leśniczówka, w której urodził się E. Wiechert, szczęśliwie przetrwała do czasów obecnych. W setną rocznicę urodzin pisarza z inicjatywy polskiego oddziału Międzynarodowego Stowarzyszenia Ernsta Wiecherta w ścianę budynku wmurowano pamiątkową tablicę z następującą inskrypcją: "W tym domu 18 maja 1887 r. urodził się Ernst Wiechert - piewca Mazur, autor "Lasów i ludzi", "Dzieci Jerominów", "Baśni", "Lasu umarłych", człowiek prawy, antyfaszysta, były więzień Buchenwaldu". Natomiast nie udało się zrealizować inicjatywy założenia w Piersławku muzeum poświęconego życiu i twórczości E. Wiecherta, z którą wystąpiło wydawnictwo "Pojezierze" w Olsztynie.
4. Grób Paula Wiecherta (1890-1895) zachował się do dziś i znajduje się w lesie, 1 km na północ od leśniczówki Piersławek.
5. W muzeum pisarza w Duisburgu (Niemcy), zwanym Domem Królewieckim, przechowywane są młodzieńcze wiersze Wiecherta z 1904 r.
6. Obecnie miejscowość ta nazywa się Żelenogradsk i leży nad Morzem Bałtyckim, na północ od Kaliningradu.
7. Tak nazywało się jedno z bagien koło leśniczówki Piersławek.
8. Np. w „Königsberger Hartugsch Zeitung” i "Königsberger Allgemeine Zeitung".
9. Zarówno synek pisarza, jak również jego pierwsza żona - Meta Wiechert - spoczywają w Strzałowie nad jeziorem Majcz Wielki, w odległości 6 km od Piersławka. Znajduje się tu jeszcze jeden nagrobek - Elisabeth Hoffmann, z domu Seyler (1875-1896), żony nadleśniczego.
10. Grób ojca pisarza jest na cmentarzu ewangelickim w Pieckach.

Literatura:

1. Bykowska-Salczyńska A.: . Borussia nr 9, 1994.
2. Chojnacki Z.: Polskie czytanie Ernsta Wiecherta. Borussia nr 9, 1994.
3. Kasten N.: *Ziemia ojczysta i jej utrata w życiu i twórczości Wiecharta*. Borussia nr 9, 1994.
4. Konończuk E.: *Mazury Ernsta Wiecherta*. Borussia nr 6, 1993.
5. Ollech B.: Przedmowa do książki Ernsta Wiecherta - *W rodzinnych stronach* - wydanej przez Wspólnotę Kulturową "Borussia" w Olsztynie.
6. Roslan J.: *Ernst Wiechert, życie i dzieło*. Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, Biblioteka Olsztyńska nr 21, Olsztyn 1992.
7. Sapięha-Dermacka W.: *45 rocznica śmierci E. Wiecharta*. Nasza Gazeta Mazurska nr 15, 1995.
8. Wakar A.: *Ernst Wiechert [w:], Mrągowo, z dziejów miasta i powiatu*. Wydawnictwo Pojezierze, Olsztyn 1975.
9. Wakar A.: *E. Wiechert w olsztyńskim wydawnictwie „Pojezierze”*. Borussia, nr 9, 1994.
10. Wiechert E.: *Lasy i ludzie. Młodość*. Wydawnictwo Pojezierze, Olsztyn 1983.
11. Wyszkowski A.: *Śladami Ernsta Wiecharta*. Jantarowe Szlaki nr 2, 1989.
12. *Cmentarz w Krutyni uporządkowany*. Masurische Storchenpost nr 9, 1992.